

Nr 51

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om intrång i Stora Sjöfallets nationalpark jämte motioner.

Propositionen

I propositionen nr 173 har Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 23 oktober 1970 föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att medge det intrång i Stora Sjöfallets nationalpark som enligt vad som framgår i propositionen föranleds av Autajaures reglering och anläggandet av Ritsems kraftstation.

Till grund för propositionen ligger *dels* en skrivelse den 15 december 1969, däri statens vattenfallsverk hemställt om Kungl. Maj:ts tillstånd att — för reglering av Autajaure och byggande av Ritsems kraftstation inom Gällivare kommun, Norrbottens län — få göra vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark m. m., *dels* en skrivelse den 19 februari 1970, vari Övre Norrbygdens vattendomstol underställt Kungl. Maj:t frågan om tillåtligheten enligt vattenlagen av en reglering av sjöarna Sitasjaure och Autajaure.

Statens vattenfallsverks ansökan i vattenmålet avser reglering av Autajaure och avledande av vatten i tunnel från denna sjö till Suorvasjöarna. För att utnyttja den på så sätt uppkomna fallhöjden avser vattenfallsverket att anlägga en underjordisk kraftstation vid Ritsemjokk.

Genomförande av dessa företag erfordrar förenämnda intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. En reglering av Autajaure kommer sålunda att medföra att ca 2 km² av nationalparken överdäms. Vidare behövs vissa mindre områden för bl. a. regleringsanordningar, underhållsvägar och kraftledning.

Motionerna

I anledning av propositionen nr 173 har väckts

dels de likalydande motionerna I: 1332 av herr *Helén m. fl.* och II: 1549 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen avslår proposition nr 173/1970.

dels de likalydande motionerna I: 1335 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1553 av fru *Kristensson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte avslå propositionen nr 173,

dels de likalydande motionerna I: 1356 av herr *Sundin m. fl.* och II: 1574 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts att riksdagen avslår propositionen nr 173,

dels de likalydande motionerna I: 1358 av herr *Werner* och II: 1575 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen av regeringen begär en samlad redovisning av de kraftverksutbyggnader som den avser att vidta, samt att riksdagen måtte avslå propositionen nr 173 år 1970,

dels de likalydande motionerna I: 1357 av herrarna *Wanhainen* och *Dahlberg* och II: 1576 av herr *Häll m. fl.*, vari hemställts att riksdagen beslutar bifalla Kungl. Maj:ts proposition 1970/173, samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att jämväl medge det intrång i Stora Sjöfallets nationalpark som fordras för att bygga en permanent vägförbindelse mellan Suorva och Ritssem.

Till jordbruksutskottet har vidare inkommit skrift den 23 november 1970 från *Fältbiologerna* i förevarande ämne.

Utskottet

I propositionen hemställer Kungl. Maj:t om riksdagens bemyndigande att — för möjliggörande av reglering av sjön Autajaure och byggande av Ritsems kraftstation inom Gällivare kommun i Norrbottens län — medge vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Genomförandet av nämnda företag kommer att medföra att ca 2 km² av nationalparken överdäms. Vidare måste vissa mindre områden tas i anspråk för regleringsanordningar, underhållsvägar och kraftledning. För uttag av fyllnadsmassor och deponeering av bergmassor blir det dessutom nödvändigt att utnyttja vissa områden inom nationalparken.

Utskottet vill erinra om att Stora Sjöfallets nationalpark år 1909 avsattes i syfte att bevara ett högnordiskt fjälllandskap i naturligt tillstånd. Nationalparken, som är belägen kring Stora Lule älvs översta lopp, omfattar i norr delar av sjöarna Satisjaure, Kakerjaure, Pätsatj, Teusajaure, Suorkejaure och Autajaure. Samtliga dessa sjöar tillhör nederbördsområdet för älven Vietasjåkk. Nationalparkens areal var ursprungligen 1 500 km². Ett större område omfattande främst de s. k. Suorvasjöarna undantogs emellertid från parken år 1919 för att möjliggöra reglering av dessa sjöar. Efter denna utbrytning och vissa senare intrång uppgår nationalparkens areal för närvarande till ca 1 300 km². De nu föreslagna intrången i nationalparken får i jämförelse härmed anses ha en mycket begränsad geografisk räckvidd. Det bör vidare framhållas att den vattenkraftsexploatering som blir möjlig genom dessa intrång ligger inom ramen för de objekt som friställdes för utbyggnad enligt den långsiktiga planering på förevarande område som företrädare för naturvårdsintresset och vattenfallsstyrelsen träffade överenskommelse om den 5 oktober 1961.

Utskottet har mot bakgrund av bl. a. det anförda funnit att det inte med fog kan göras gällande att de ingrepp i nationalparken, varom nu är fråga, får sådana följder för nationalparkens värde och allmänna karaktär, att intrången med hänsyn härtill bör förhindras.

Vad gäller de skäl som talar för det ifrågasatta vattenkraftsprojektets genomförande har departementschefen framhållit landets behov av elkraft. Även om värmekraften kommer att svara för en allt större andel av den framtida ökningen av elkraft beräknas dock vattenkraften fortfarande komma att spela en mycket väsentlig roll för vår elförsörjning. I propositionen nämns att det elkraftstillskott som erhålls genom den nu aktuella utbyggnaden ungefär motsvarar den totala förbrukningen av elektrisk energi i tre medelstora städer. Det kan vidare nämnas att Övre Norrbygdens vattendomstol, som inte funnit vattenlagens bestämmelser utgöra hinder för ifrågavarande regleringsförslag, beräknat nyttoöverskottet av företaget till ca 98 milj. kr.

Utskottet finner för sin del angivna omständigheter sammantagna utgöra tillräckliga skäl för att motivera ett bifall till de föreslagna intrången i Stora Sjöfallets nationalpark. I enlighet härmed anser sig utskottet böra med avstyrkande av motionerna I: 1332 och II: 1549, I: 1335 och II: 1553, I: 1356 och II: 1574 samt I: 1358 och II: 1575, vari yrkats avslag på propositionen, förorda att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge de intrång i nationalparken som föranleds av ett genomförande av nu ifrågavarande regleringsföretag. Någon ändring av nationalparkens gränser behöver enligt utskottets mening inte vidtagas.

Som alltid när det gäller vattenregleringar och utbyggnadsföretag av det slag varom nu är fråga kan det givetvis inte undvikas att olägenheter uppstår av olika slag. Det är enligt utskottets mening angeläget att alla ansträngningar görs för att i möjligaste mån de skador på växt- och djurliv samt på landskapsbilden som kan bli följden av ifrågavarande ingrepp begränsas. Även samernas berättigade intressen av att kunna bedriva sin rennäring under godtagbara villkor måste beaktas. Mot bakgrund av vad i propositionen anförts i hithörande frågor har utskottet för sin del ej funnit anledning betvivla att nyssnämnda synpunkter i nu förevarande fall kommer att bli tillgodosedda. Anläggningens utformning, massuttag och deponering av bergmassor skall sålunda ske på sådant sätt att hänsyn tas till områdets naturvärde. Statens naturvårdsverk avses få i uppdrag att lämna anvisningar rörande arbetenas utförande ur naturvårdssynpunkt. Som departementschefen anfört bör de grustäktsavgifter som tas ut på grund av massuttagen i detta fall kunna få användas för ändamål inom nationalparken som särskilt gagnar renskötseln.

Den kritik som i förut omnämnda motioner riktats mot Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag synes inte så mycket vända sig mot det nu föreslagna intrånget i Stora Sjöfallets nationalpark utan torde fastmer ha sin

grund i farhågor för de följder ett bifall till förevarande förslag kan komma att få för den fortsatta utvecklingen i fråga om vattenkraftsutbyggnader och verkningarna i samband därmed på natur och djurliv, i fråga om samernas möjligheter att bedriva sin näring, m. m. Utskottet har i det föregående redovisat de skäl som enligt utskottets mening föreligger för att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att medge intrång i nationalparken bör kunna lämnas. Enligt vad utskottet vid sin prövning av förevarande omständigheter funnit föreligger ej ett sådant samband mellan Ritsemprojektet och kommande vattenkraftsprojekt som antyds i motionerna. Någon anledning för riksdagen att i detta sammanhang uttala sig beträffande den framtida vattenkraftsutbyggnaden föreligger enligt utskottets mening inte heller. Utskottet avstyrker alltså även det i motionerna I: 1358 och II: 1575 framförda yrkandet härom.

Vad slutligen angår det i motionsparet I: 1357 och II: 1576 framlagda förslaget om medgivande till det ytterligare intrång som kan behövas för att möjliggöra viss vägbyggnad i samband med förevarande regleringsföretag, finner utskottet detsamma ur flera synpunkter välmotiverat. Såväl intresset av att i ökad utsträckning bereda allmänheten tillträde till det inre fjällområdet som de fördelar som en väg kan erbjuda för dem som har sin verksamhet förlagd till området både under kraftverksbyggandet och därefter talar för förslaget. Mot vägens planerade sträckning utmed Suorvasjöarnas strand synes ur de synpunkter utskottet har att företräda inte vara något att erinra. Utskottet vill därför inte motsätta sig det ytterligare intrång som en eventuell vägbyggnad skulle innebära.

Prövningen av frågan om tillstånd till regleringsföretaget enligt vattenlagen samt villkoren härför ankommer det på Kungl. Maj:t att verkställa.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 1332 och II: 1549, I: 1335 och II: 1553, I: 1356 och II: 1574 samt I: 1358 och II: 1575 bemyndigar Kungl. Maj:t att medge det intrång i Stora Sjöfallets nationalpark som enligt vad som framgått av det föregående förordas av Autajaures reglering och anläggandet av Ritsems kraftstation,

2. anser motionerna I: 1357 och II: 1576 besvarade med vad utskottet i det föregående anförde.

Stockholm den 3 december 1970

På jordbruksutskottets vägnar:

ERIC MOSSBERGER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Mossberger (s), Hedström (s), Magnusson (s)*, Augustsson (s), Skagerlund (fp), Svenungsson (m), Manne Olsson (s), Åkesson (fp), Ingvar Andersson (m) och Nils Nilsson (cp);

från andra kammaren: herrar Persson i Skänninge (s), Antby (fp)*, Lundmark (s), Jonasson (cp), Björk i Påarp (s), Persson i Heden (cp), fru Sundberg (m), fru Sundström (s)*, herrar Nygren (s) och Andersson i Södertälje (s).

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Skagerlund (fp), Svenungsson (m), Åkesson (fp), Ingvar Andersson (m), Nils Nilsson (cp), Antby (fp), Jonasson (cp), Persson i Heden (cp) och fru Sundberg (m), som anser att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke som börjar med "Utskottet vill" och utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

"Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — ca 1 300 km².

I ett flertal motioner har riktats skarp kritik mot den nu framlagda propositionen särskilt med hänsyn till de allvarliga ingrepp i naturen inom och utom Stora Sjöfallets nationalpark som blir följderna vid ett genomförande av den föreslagna regleringen av sjön Autajaure och anläggningen av Ritsems kraftstation. I motionerna framhålls också de skadeverkningar som ett genomförande av projektet skulle medföra för rennäringsområdet inom det berörda området. Motionärerna betonar vidare det nära samband förevarande vattenkraftsexploatering har med andra planerade utbyggnadsprojekt inom Kaitumområdet. Mot bakgrund av bl. a. det anförda och då motionärerna vidare finner det oriktigt att ta ställning till Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag utan tillgång till en samlad plan för den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden bör propositionen enligt motionärernas mening avslås av riksdagen.

Utskottet anser att de i förevarande motioner framförda synpunkterna måste tillmätas stor betydelse. För egen del vill utskottet anföra följande. Visserligen är det en förhållandevis liten del av Stora Sjöfallets nationalpark som kommer att överdämmas i samband med nu ifrågasatt regleringsföretag. Det totala intrånget i nationalparken kommer dock inte att begränsas till detta. Som anges i propositionen kommer ytterligare områden att behöva tas i anspråk för regleringsanordningar, byggnader, underhållsvägar och kraftledning. Skulle därjämte den vägbyggnad komma till stånd, som föreslås i motionerna I: 1357 och II: 1576, blir ingreppen i nationalparksområdet inte obetydliga. Utskottet vill vidare framhålla att de områden som skulle beröras av förevarande regleringsföretag av expertisen anses tillhöra de ur botanisk synpunkt allra rikaste i den svenska fjällvärlden. Autabäcke-

net och Teusadalen torde för övrigt tillhöra de delar av nationalparken som bäst svarar mot karakteristiken av ett högnordiskt fjällandskap i dess naturliga tillstånd. Skälen mot ett ingrepp i denna landskapsbild framstår mot bakgrund härav synnerligen starka. Det bör i sammanhanget också erinras om att berörda sjöområde utgör ett viktigt reproduktionsområde för många värdefulla fågelarter och som sådant bildar en viktig bas för det rika fågellivet inom Sjaunja fågelskyddsområde.

En omständighet som måste tillmätas synnerligen stor betydelse i förevarande sammanhang, men som enligt utskottets mening alltför knapphändigt belysts i propositionen, är den inverkan som den föreslagna regleringen och därmed sammanhängande åtgärder kommer att få för rennäringen inom området. Utskottet vill erinra om att tidigare genom de fyra Suorvaregleringarna och Satisregleringen drygt 7 000 ha av de bästa renbeteslanden lagts under vatten. Ytterligare ca 800 ha värdefullt renbetesland skulle förloras vid ett genomförande av Ritsemprojektet. Därtill kan läggas de störningar för renskötseln som byggnation, dämningar, trafik och annat kommer att åstadkomma under själva byggnadstiden. Särskilt synes Sörkaitums lappby komma att få vidkännas betydande olägenheter i nu nämnda hänseenden.

Som redovisas i propositionen har såväl kammarkollegiet som statens naturvårdsverk med hänsyn till förevarande regleringsföretags inverkan på renskötsel- och naturvårdsintressen ifrågasatt företagets tillåtlighet. Naturvårdsverket har i sammanhanget framhållit att frågan om Autajaureregleringen enligt verkets mening borde avgöras i samband med prövningen av övriga vattenkraftsutbyggnader i Norrland. I och för sig har utskottet inte anledning att i förevarande sammanhang uttala sig om den framtida vattenkraftsutbyggnaden som sådan. Endast i den mån ett genomförande av nu ifrågasatt vattenkraftsprojekt kan leda till sådana ytterligare åtgärder på sagda område som nära berör väsentliga naturvårds- och rennäringensintressen har utskottet att anlägga synpunkter på denna fråga. I propositionen behandlas Ritsemutbyggnaden som ett fristående projekt. Utskottet finner för sin del denna avgränsning alltför snäv. Tillgängliga uppgifter synes nämligen utvisa att Ritsemprojektet knappast torde vara vare sig ekonomiskt eller tekniskt försvarbart om det inte efterföljs av en omfattande reglering inom Kaitumområdet med ty åtföljande allvarliga ingrepp i naturen såväl inom som utanför Stora Sjöfallets nationalpark. Med hänsyn härtill är det som motionärerna påpekat otillfredsställande att riksdagen skall taga ställning till nu föreliggande förslag endast på grundval av det material som framtagits beträffande Ritsemprojektet. Innan ett definitivt beslut fattas i frågan bör riksdagen därför erhålla en bättre bild över de ofrånkomliga verkningar som i olika hänseenden blir en följd av projektets genomförande.

Under återopande av det anförda får utskottet med tillstyrkan av motionerna I: 1332 och II: 1549, I: 1335 och II: 1553, I: 1356 och II: 1574 samt I: 1358 och II: 1575, sistnämnda motionspar såvitt nu är i fråga, föreslå att

riksdagen avslår propositionen. I överensstämmelse härmed bör motionerna I: 1357 och II: 1576 rörande visst ytterligare intrång i Stora Sjöfallets nationalpark också lämnas utan åtgärd. Motionerna I: 1358 och II: 1575 bör i den mån de inte särskilt berörts i det föregående kunna anses besvarade med vad utskottet anfört.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. med bifall till motionerna I: 1332 och II: 1549, I: 1335 och II: 1553, I: 1356 och II: 1574 samt I: 1358 och II: 1575, sistnämnda motioner såvitt nu är i fråga, avslår Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att medge det intrång i Stora Sjöfallets nationalpark som enligt vad som framgått av det föregående föranleds av Autajaures reglering och anläggandet av Ritsems kraftstation samt anser motionerna I: 1358 och II: 1575 i övrigt besvarade med vad utskottet anfört,

2. lämnar motionerna I: 1357 och II: 1576 utan åtgärd.”